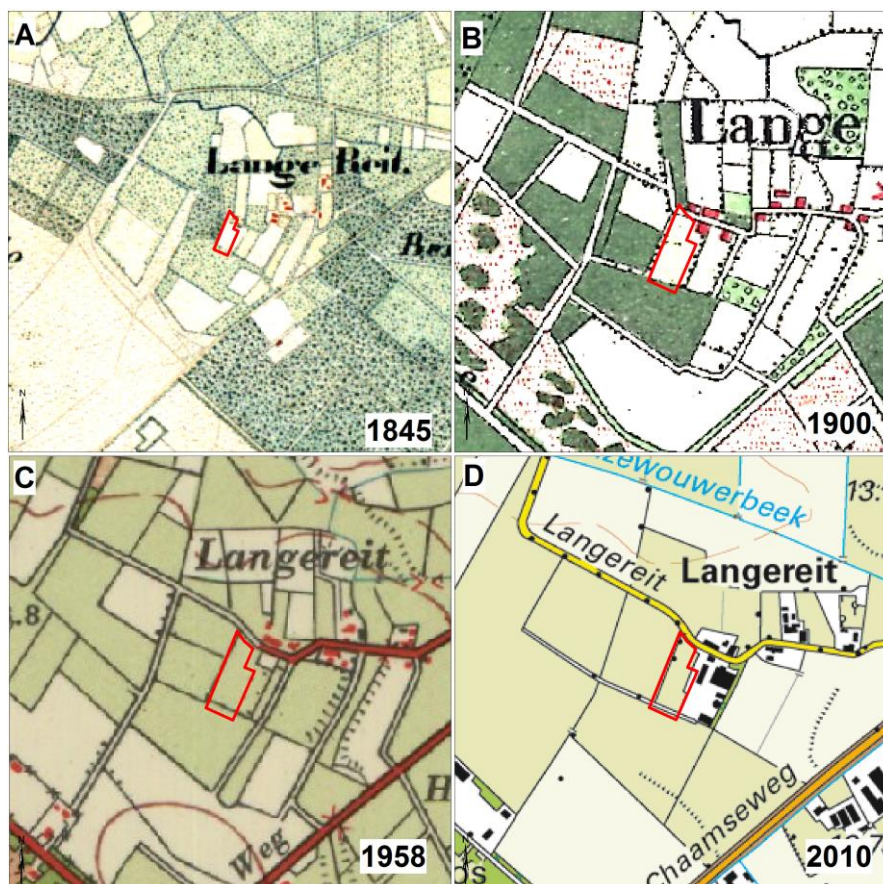


**ArcheoPro Archeologisch rapport
Nr 14059**

**Langereit 17, Gilze
Gemeente Gilze en Rijen
Inventariserend Veldonderzoek (IVO-O);
Bureauonderzoek en karterend booronderzoek**



Richard Exaltus
Joep Orbons

Maart 2015

ArcheoPro

ArcheoPro Archeologisch rapport Nr 14059

Langereit 17, Gilze Gemeente Gilze en Rijen Inventariserend Veldonderzoek (IVO-O); Bureauonderzoek en karterend booronderzoek

Colofon

Opdrachtgever: Van Dun Advies B.V., Dorpsstraat 54, 5113 TE Ulicoten
Status: versie 04-03-2015

Projectcode : 14-145
Bestandsnaam : ArcheoPro, Langereit 17, Gilze, 2015 03 04
Opgesteld conform KNA 3.3
Archis onderzoeksmelding (OM nummer): 63026
Bevoegd gezag: Gemeente Gilze en Rijen
Deskundige namens bevoegd gezag: Regio West-Brabant
Opslagplaats documentatie: Provincie Noord-Brabant

Auteur: Richard Exaltus, Joep Orbons
Projectleider : Richard Exaltus
Projectmedewerkers: Richard Exaltus, Joep Orbons, Hon Rik
Onderaannemers: nvt
Autorisatie: Drs. R.P. Exaltus; senior-archeoloog



ISSN : 1569-7363

Uitgegeven door ArcheoPro
© Copyright 2014 ArcheoPro, Eijsden

ArcheoPro

Sint Jozefstraat 45
NL 6245 LL Eijsden
Nederland

Tel : 0(0 31) 43 3672586
Fax: 0(0 31) 43 3672585

Kamer van Koophandel Limburg: 14117581
e-mail: info@archeopro.nl
www.archeopro.nl

Inhoudsopgave:

Samenvatting	4
1 Inleiding	5
1.1 Algemeen	5
1.2 Locatiegegevens	5
1.3 Onderzoek	5
2 Bureauonderzoek.....	8
2.1 Methode en bronnen.....	8
2.2 Geo(morfo)logie, aardkunde en bodem.....	9
2.3 Archeologie	15
2.4 Historie.....	19
2.5 Gespecificeerd archeologisch verwachtingsmodel	24
2.6 Onderzoeksstrategie	25
3 Veldonderzoek	26
3.1 Verrichte werkzaamheden.....	26
3.2 Resultaten booronderzoek	26
4 Conclusies en aanbevelingen (beleidsadvies)	29
Archeologische tijdschaal	30
Bronnen	30
Literatuur.....	31
Bijlage 1: Boorbeschrijving	32

Samenvatting

Op 11 augustus 2014 is door ArcheoPro een Inventariserend Veldonderzoek Overig (IVO-O) uitgevoerd op een terrein aan de Langereit 17 te Gilze.

Het archeologisch onderzoek betrof een Inventariserend Veldonderzoek Overig (IVO-O) met bureaustudie. Bureauonderzoek heeft tot doel om op basis van beschikbare informatie te komen tot een gespecificeerd archeologisch verwachtingsmodel. Het Inventariserend Veldonderzoek heeft vervolgens tot doel om het gespecificeerd archeologisch verwachtingsmodel te toetsen door middel van veldwaarnemingen. Hiermee kan de vraagstelling beantwoord worden of binnen het plangebied archeologische waarden aanwezig (kunnen) zijn en of deze vervolgonderzoek en/of planaanpassing vereisen.

Volgens het gespecificeerd archeologisch verwachtingsmodel geldt voor het plangebied gezien de ligging op een relatief laag gelegen deel van het dekzandlandschap, direct naast een aanmerkelijk hoger gelegen deel hiervan, slechts een lage verwachting voor bewoningsresten uit het paleolithicum tot en met de vroege middeleeuwen. Hoewel het plangebied in het verleden in gebruik was als bos en akker, geldt gezien de nabijheid van de historische bebouwing van Langereit, een middelhoge verwachting voor resten uit de late middeleeuwen en de nieuwe tijd.

Om de kans op het aantreffen van archeologische indicatoren zo groot mogelijk te maken zijn binnen het plangebied negen boringen gezet met behulp van een zandguts en een megaboor.

Uit het booronderzoek blijkt dat de bodem binnen het plangebied uit sterk verstoorde toplagen bestaat waarvan de totale dikte uiteenloopt van 35 tot 65 centimeter. Onder de verstoorde toplagen is direct het schone geelgrijze zand van de C-horizont aangetroffen. Uit de ondiepe overgang naar grijs zand, blijkt de bodem binnen het plangebied altijd tamelijk slecht ontwaterd is geweest. Dit stemt overeen met de ligging van het plangebied op een relatief laag gelegen terreindeel, direct naast aanmerkelijk hoger gelegen terreindelen.

Ondanks het naboren met een megaboor en het zeven van het hiermee opgeboorde zand, zijn binnen het plangebied geen archeologische indicatoren aangetroffen. In verband hiermee, alsmede in verband met de door de slechte ontwateringsomstandigheden van nature slechte bewoningsomstandigheden binnen het plangebied, geven de resultaten van het onderzoek geen aanleiding om archeologisch vervolgonderzoek te adviseren. Evenmin geven de resultaten van het onderzoek aanleiding om het KNA-onderdeel *Waardestelling*, in dit rapport nader uit te werken.

1 Inleiding

1.1 Algemeen

- Opdrachtgever: Van Dun Advies B.V., Dorpsstraat 54, 5113 TE Ulicoten
- Geplande ingrepen: Bouw van een nieuwe rundveestal (zie figuur 2)
- Datum uitvoering veldwerk: 11-08-2014
- Archis onderzoeksmelding (OM nummer): 63026
- Opgesteld conform KNA 3.3
- Bevoegd gezag: Gemeente Gilze en Rijen
- Deskundige namens bevoegd gezag: Regio West-Brabant
- Bewaarplaats vondsten: Provincie Noord-Brabant
- Bewaarplaats documentatie: Provincie Noord-Brabant

1.2 Locatiegegevens

- Provincie: Noord-Brabant
- Gemeente: Gilze en Rijen
- Plaats: Gilze
- Toponiem: Langereit 17
- Globale ligging: Tussen Langereit en de Chaamseweg
- Hoekcoördinaten plangebied:
 - o 121528 / 394380
 - o 121528 / 394521
 - o 121605 / 394521
 - o 121605 / 394380
- Oppervlakte plangebied: 0.54 ha
- Eigendom: particulier
- Grondgebruik: weiland
- Hoogteligging: ± 13 m +NAP
- Bepaling locaties: GPS Garmin, meetlinten
- Onderzoeksgebied bureauonderzoek: Cirkel met een straal van één kilometer rond het centrum van het plangebied

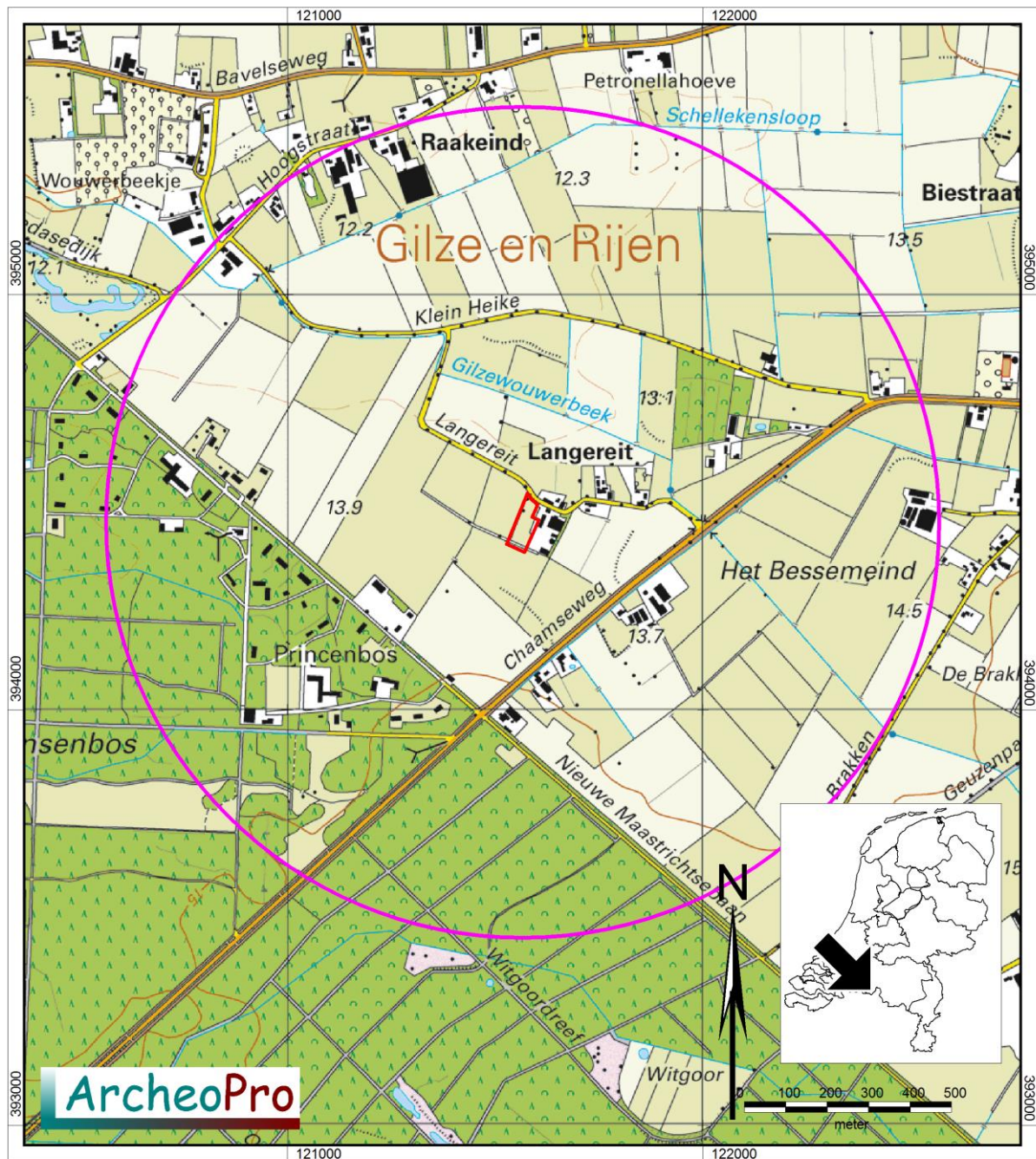
1.3 Onderzoek

Op 11 augustus 2014 is door ArcheoPro een Inventariserend Veldonderzoek Overig (IVO-O) uitgevoerd op een terrein aan de Langereit 17 te Gilze.

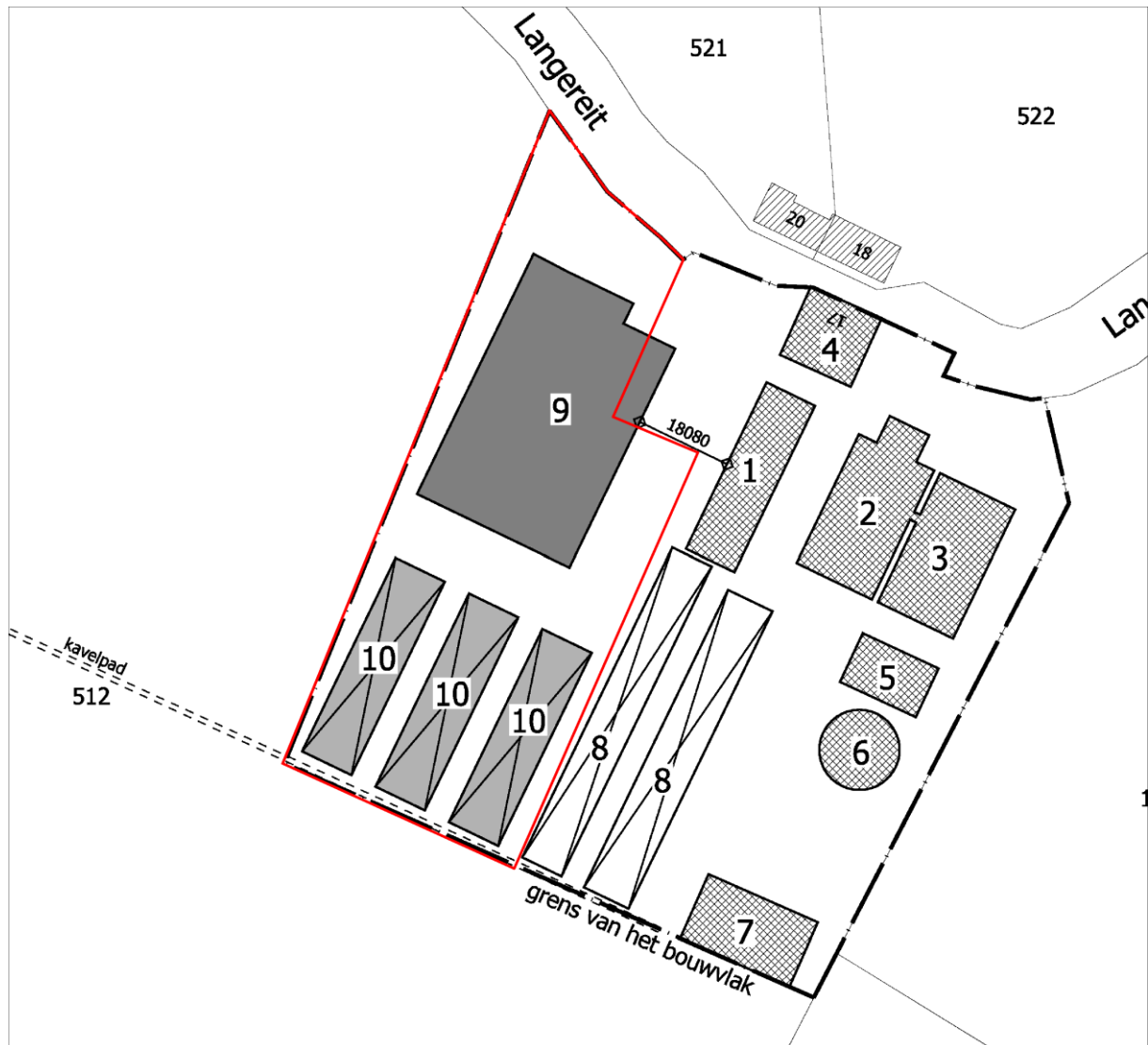
Het archeologisch onderzoek betrof een Inventariserend Veldonderzoek Overig (IVO-O) met bureaustudie. Bureauonderzoek heeft tot doel om op basis van beschikbare informatie te komen tot een gespecificeerd archeologisch verwachtingsmodel. Het Inventariserend Veldonderzoek heeft vervolgens tot doel om het gespecificeerd archeologisch verwachtingsmodel te toetsen door middel van veldwaarnemingen. Hiermee kan de vraagstelling beantwoord worden of binnen het plangebied archeologische waarden aanwezig (kunnen) zijn en of deze vervolgonderzoek en/of planaanpassing vereisen.

ArcheoPro voert haar onderzoeken uit conform de hiervoor vastgelegde normen en richtlijnen en is door de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE) vergunning verleend tot het verrichten van bepaalde archeologische werkzaamheden in het kader van het doen van opgravingen, bestaande uit prospectie door middel van booronderzoek.

Het onderzoek is uitgevoerd door drs. R.P. Exaltus (senior-archeoloog), ing. P.J. Orbons (senior vakspecialist) en H. Rik (veldtechnicus).



Figuur 1: De ligging van het plangebied (rood omlijnd) met daaromheen de cirkel die de buitengrens van het onderzoeksgebied aangeeft.



Figuur 2: De binnen het plangebied voorgenomen bouw van een rundveeststal (donkergrijs) en aanleg van silo's (grijs).

2 Bureauonderzoek

2.1 Methode en bronnen

Tijdens het bureauonderzoek wordt door de bestudering van beschikbare bronnen, kennis vergaard omtrent de bodem en geologie van het onderzoeksgebied en de hierin bekende en te verwachten archeologische waarden.

Aan de hand van de resultaten van het bureauonderzoek kan de beste aanpak voor het veldonderzoek worden bepaald.

Hierbij zijn de volgende bronnen geraadpleegd (voor bronvermelding; zie ook literatuurlijst, dit geldt ook voor de kaarten die in de tekst opgenomen zijn):

- Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN)
- Archeologische MonumentenKaart (AMK)
- ARCHeologisch Informatie Systeem (ARCHIS)
- Atlas van topografische kaarten Nederland 1955-1965, 1:50.000
- Bodemkaart 1:50.000
- Gemeente Gilze en Rijen, Archeologische beleidskaart
- Historische topografische atlas van Noord-Brabant 1836-1843, 1:25.000
- Geomorfologische kaart 1:50.000
- Geologische kaart 1:50.000
- Grote historische atlas van Nederland 1:50.000 1838-1857 (Deel Zuid)
- Grote historische topografische atlas van Nederland, provincie Noord-Brabant 1:25.000 1894-1926
- Indicatieve Kaart Archeologische Waarden (IKAW)
- Kadastrale minuutplan met aanwijzende tafels, 1830
- Overig historisch kaartmateriaal (indien gebruikt)
- Provincie Noord-Brabant, Cultuurhistorische waardekaart

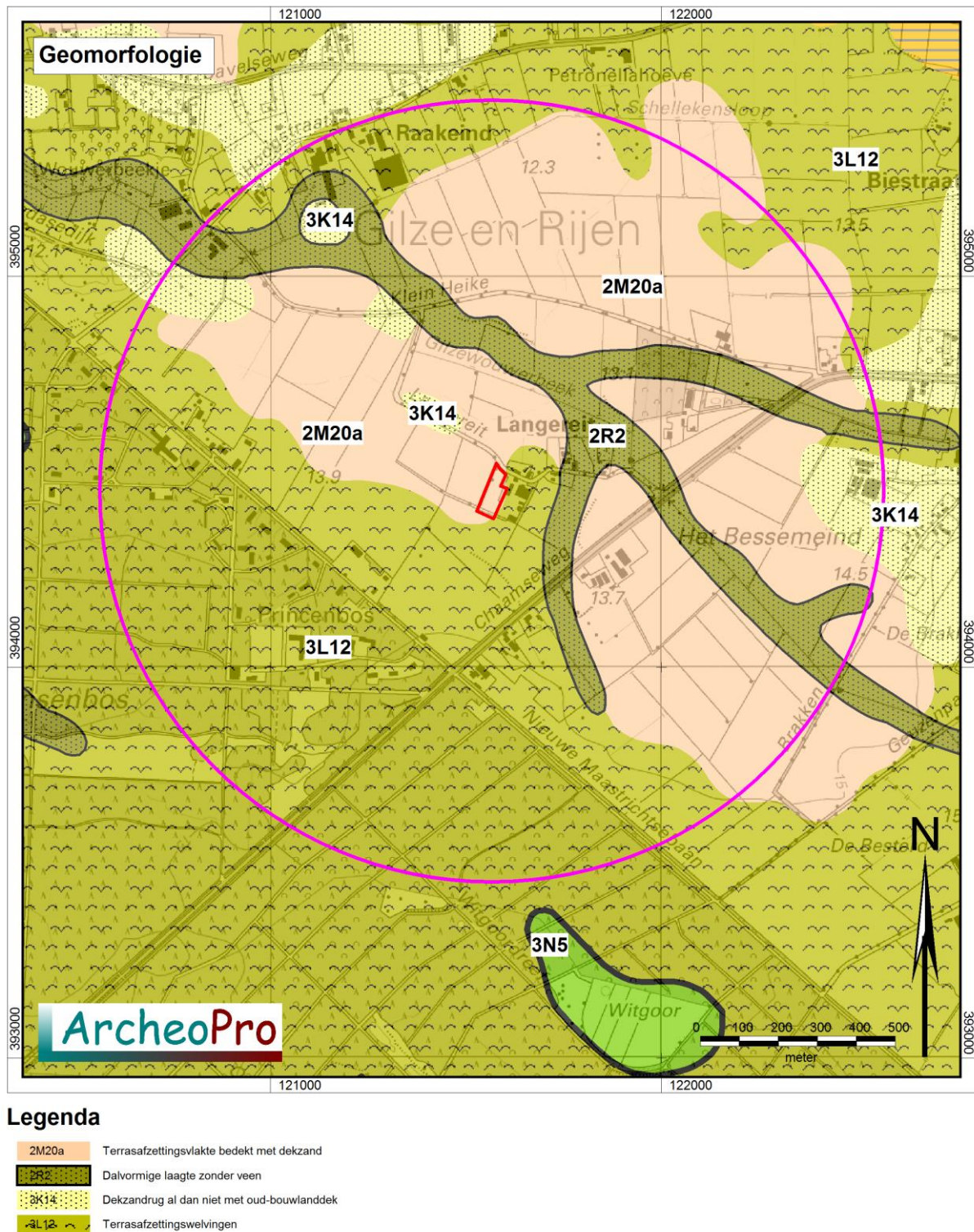


Figuur 3: Luchtfoto met daarop rood omlijnd het plangebied.

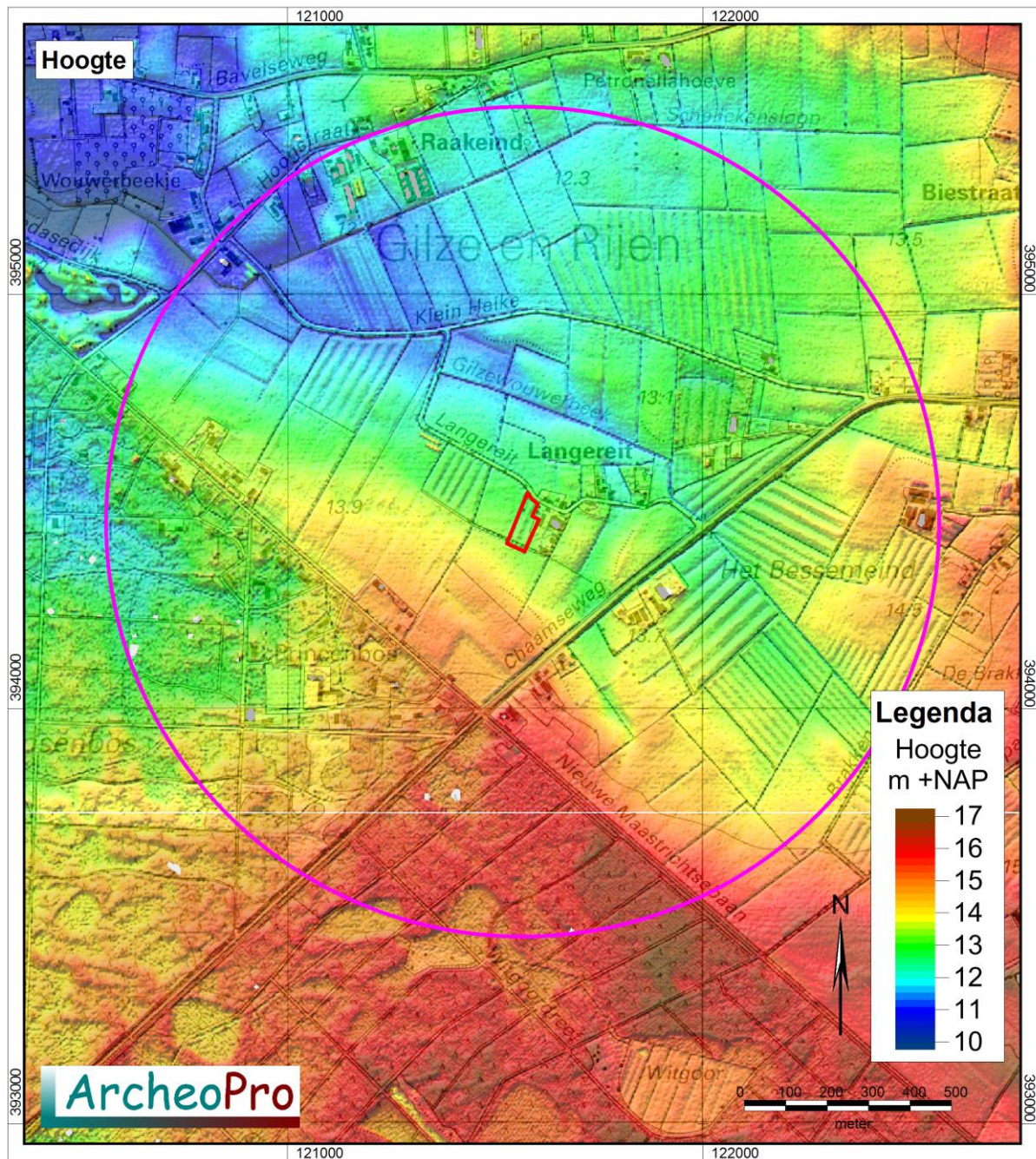
2.2 Geo(morfo)logie, aardkunde en bodem

Tijdens een groot deel van de laatste ijstijd (het Weichseliën), heerste in Nederland een poolklimaat. Door het ontbreken van begroeiing had de wind vrij spel en kon vanuit het Noordzeebekken en de brede riviervlaktes van de Maas en de Rijn dekzand worden afgezet. Het dekzandrelief dat hierbij in het landschap is ontstaan, wordt gekenmerkt door vlaktes, depressies en kopjes, afgewisseld met langgerekte ruggen. Dit dekzand behoort tot het laagpakket van Wierden (Formatie van Bostel) en is kalkloos, fijnkorrelig (150 – 210 µm) en arm aan grind. Het dekzand heeft uiteindelijk de oudere rivierafzettingen van de Maas afgedekt. Deze onderliggende rivierafzettingen bestaan hoofdzakelijk uit matig grof tot uiterst grof grindhoudend zand en grind en worden tot de Formatie van Sterksel gerekend.

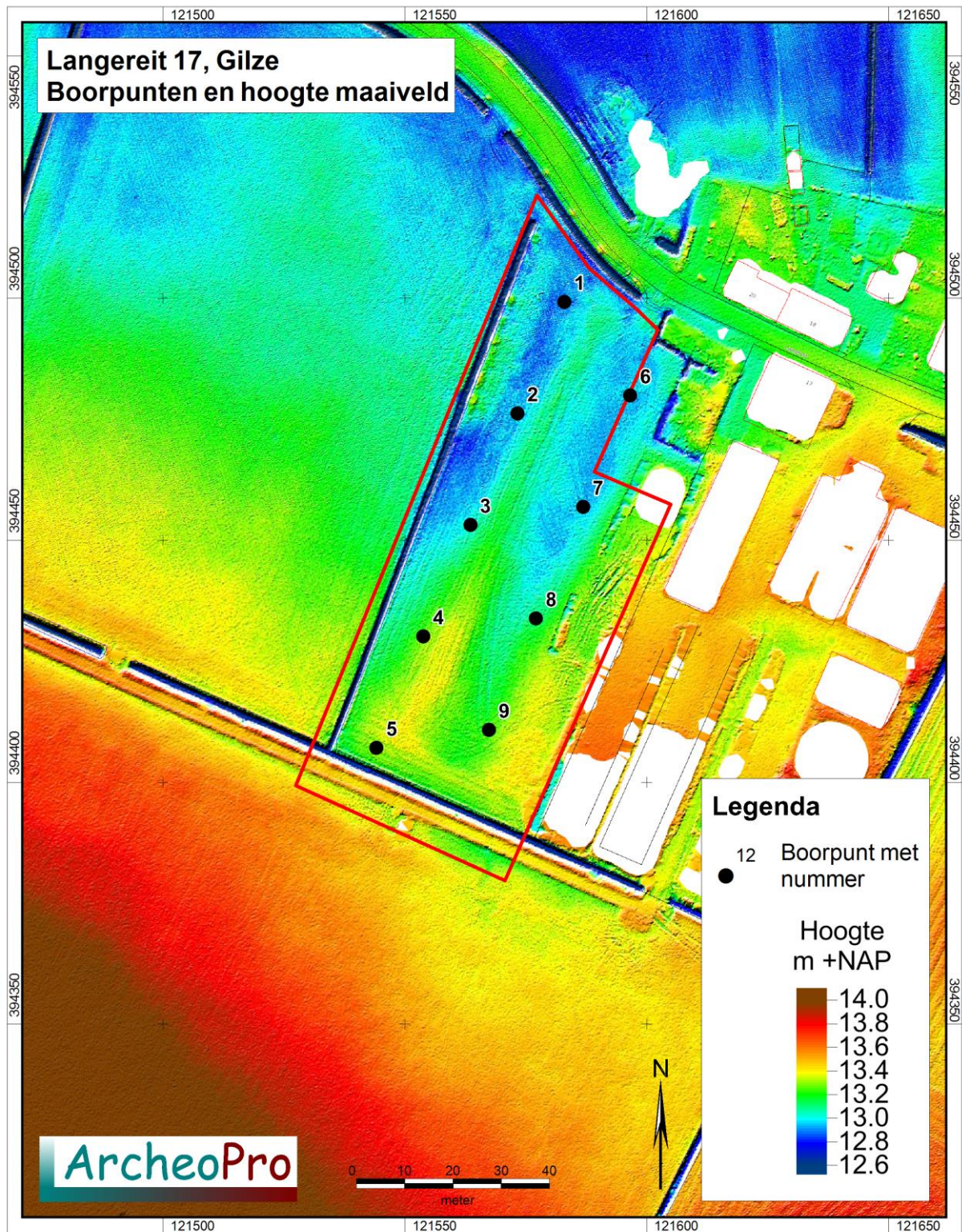
Volgens de geomorfologische kaart van Nederland ligt het plangebied op een overgang van een gebied met terrasafzettingsswelingen (Figuur 4, code 3L12), naar een terrasafzettingssvlakte die bedekt is met dekzand (Figuur 4, code 2M20a). Het eigenlijke plangebied ligt op de terrasafzettingssvlakte. Op de uitsnede uit het Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN, Figuren 5 en 6) is duidelijk de relatief lage ligging van het plangebied te zien; de terrasafzettingsswelingen die pal ten zuiden en ten oosten van het plangebied liggen, liggen ongeveer een meter hoger dan het plangebied. Wel licht het plangebied in een gradiëntzone doordat het reliëf in noordelijke richting verder afloopt richting de Gilzewouwerbeek. Deze beek ligt in een dalvormige laagte zonder veen (Figuur 4, code 2R2). Op de drogere delen van het dekzandlandschap zijn veelal veldpodzolgronden ontstaan. Deze worden gekenmerkt door een uitspoelingslaag (E-horizont) en een inspoelingslaag (B-horizont). De B-horizont gaat veelal via een overgangslaag (de BC-horizont) over in het niet door bodemvorming beïnvloede zand (de C-horizont). Dergelijke bodems worden door de bodemkaart met name binnen de zuidelijke helft van het onderzoeksgebied aangegeven (Figuur 7, code Hn21). Binnen het plangebied komen volgens de bodemkaart laarpodzolgronden voor (Figuur 7, code cHn23). Laarpodzolgronden hebben een humusrijke toplaag van 30 tot 50 cm dikte. De grondwatertrap V (zie figuur 8) betekent dat het matig ontwaterde bodems betreft.



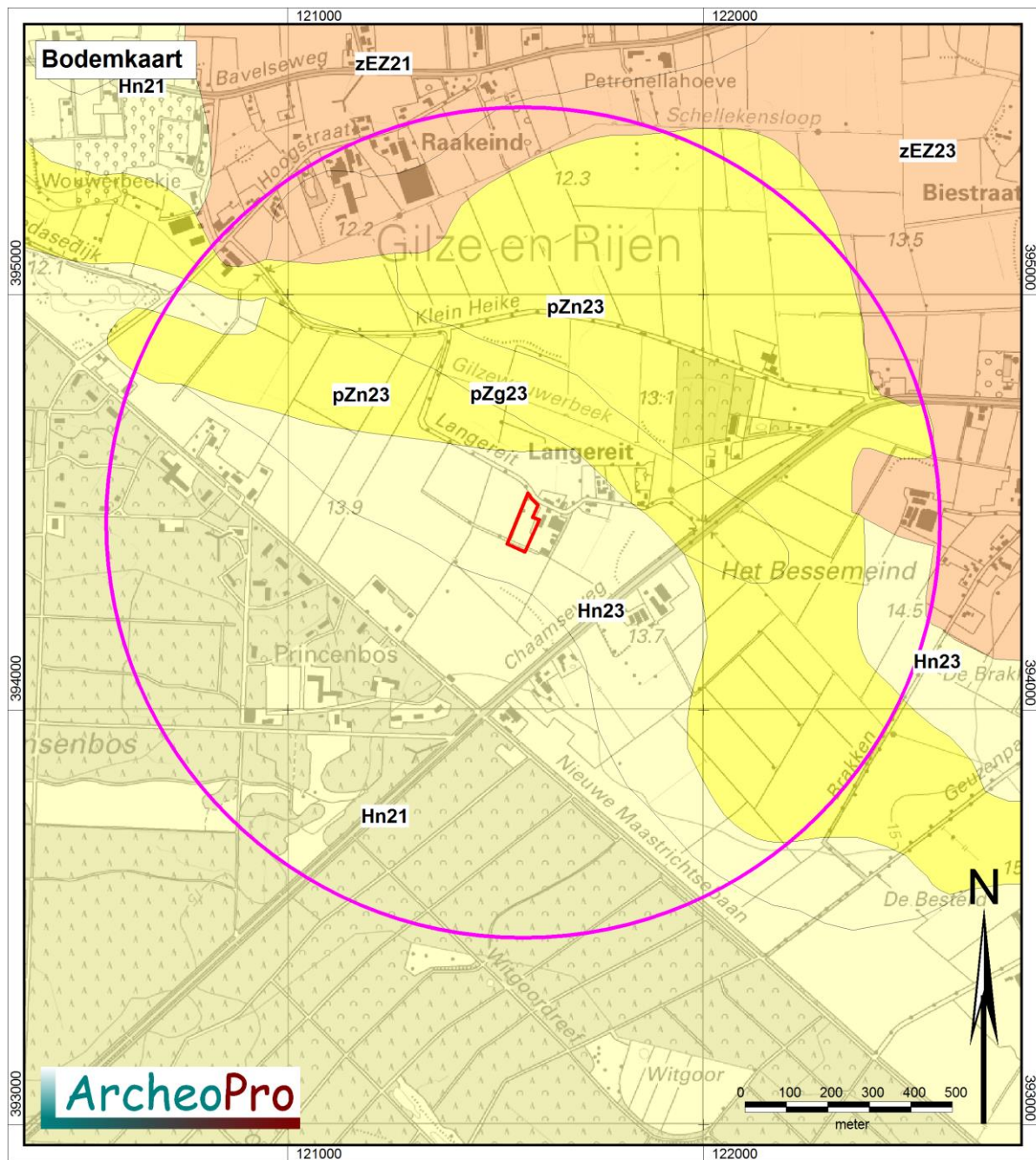
Figuur 4: Uitsnede uit de geomorfologische kaart met daarin rood omlijnd het plangebied met daaromheen de cirkel die de buitengrens van het onderzoeksgebied aangeeft.



Figuur 5: Uitsnede uit het Actueel Hoogtebestand Nederland met daarin rood omlijnd het plangebied met daaromheen de cirkel die de buitengrens van het onderzoeksgebied aangeeft.



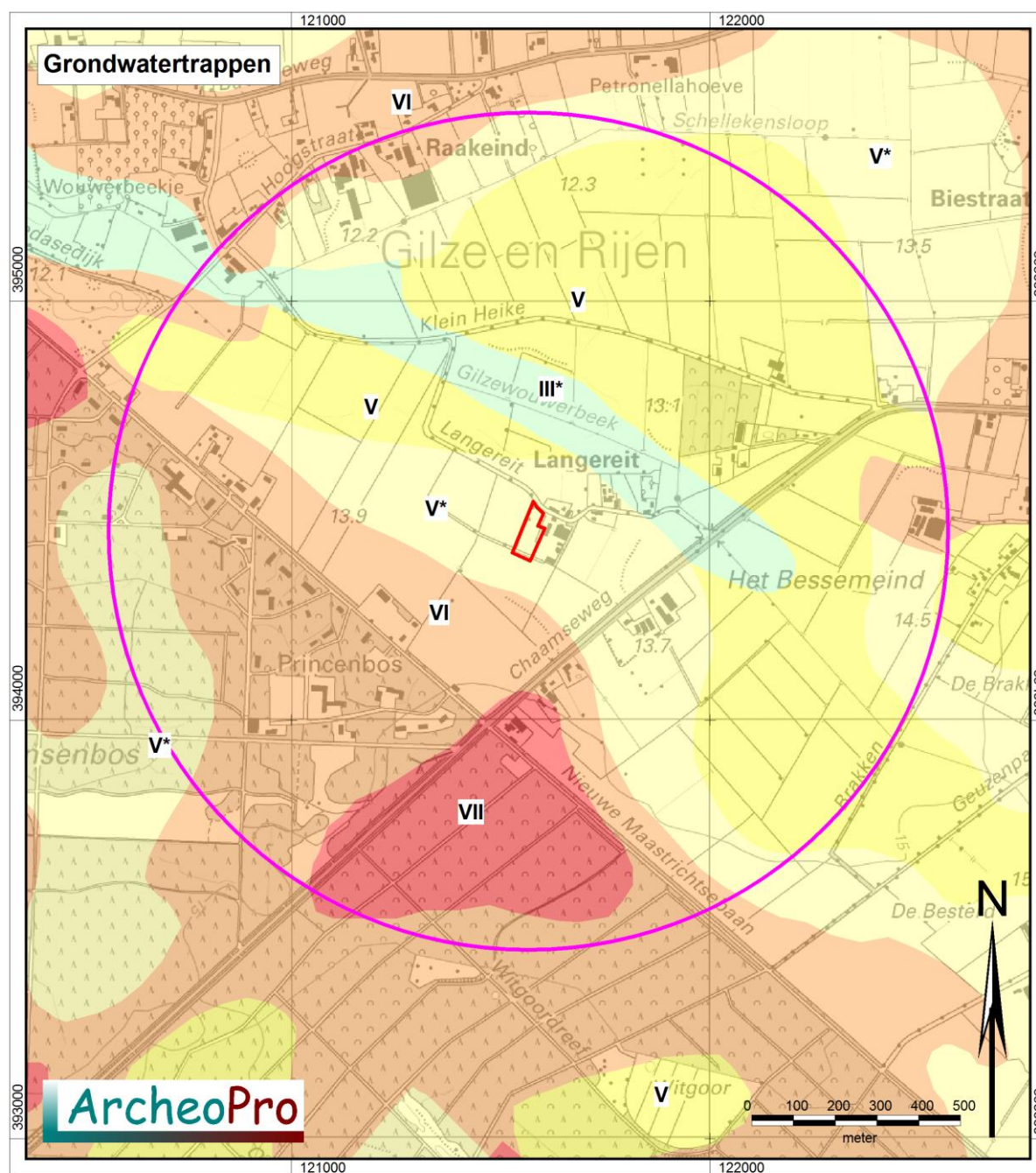
Figuur 6: Detail uitsnede uit het Actueel Hoogtebestand Nederland met daarin rood omljnd het plangebied met daaromheen de cirkel die de buitengrens van het onderzoeksgebied aangeeft



Legenda bodemkaart

Vlak- en duinvaaggronden	Vaaggronden	Fluviatieve afzettingen, pre laat-pleistoceen
Laar- veldpodzolgronden	Kleigronden	Kleefarde of vuursteeneluvium
Moerige eer- en podzolgronden	Ondiepe kleigronden, potklei	Mariene afzettingen, pre-pleistoceen
Vlak- en duinvaaggronden, gooreerdgronder	Vaaggronden	Oude bewoningsplaatsen
Enkeerd/tuineerd gronden	Gors-, slikvaaggronden	Bebouwing, dijken en bovenlandstrook, opgehoogd of afgegraven
Brikgronden	Poldervaaggronden	Water, moeras
Leem-/woudeerdgronden/vaaggronden	Vlakvaaggronden	
	Veen, petgaten, kreekbeddingen, beekdalgronden, duin- en kweldergronden, stuifzand	

Figuur 7: Uitsnede uit de bodemkaart met daarin rood omlijnd het plangebied met daaromheen de cirkel die de buitengrens van het onderzoeksgebied aangeeft. Voor uitleg van de codes, zie hoofdstuk 2.2



Legenda:

Grondwater Winter Zomer				Grondwater Winter Zomer				Grondwater Winter Zomer			
	I	---	<50		IV	>40	80-120		VII	>80	>120
	II	---	50-80		V	<40	>120		VIII	>120	>200
	III	<40	80-120		VI	40-80	>120		X	---	---

Figuur 8: Uitsnede uit de grondwatertrappenkaart met daarin rood omlijnd het plangebied met daaromheen de cirkel die de buitengrens van het onderzoeksgebied aangeeft.

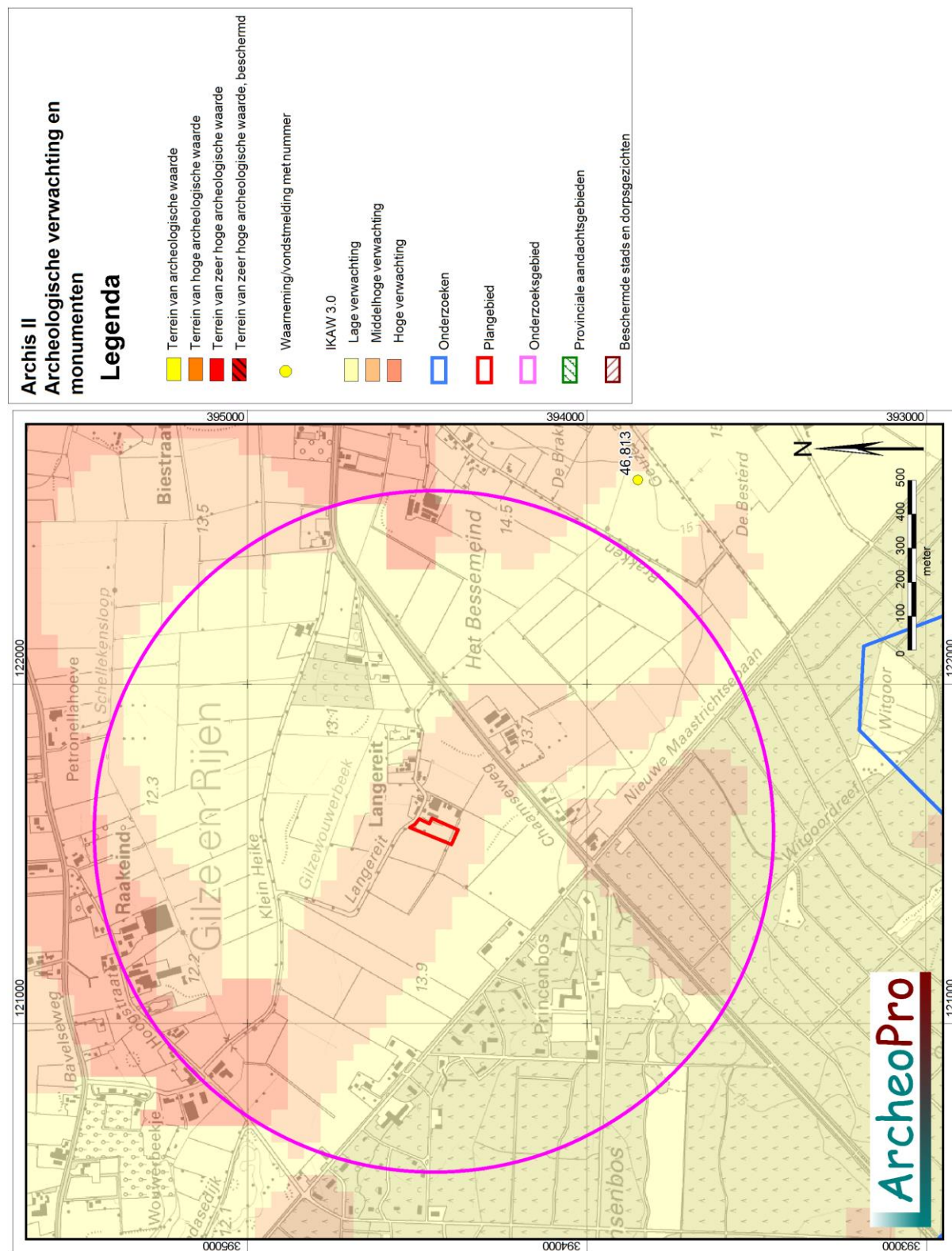
2.3 Archeologie

Voor dekzandgebieden in hun algemeenheid geldt dat hierbinnen bewoningssporen kunnen worden aangetroffen die dateren vanaf het laat-paleolithicum. Vuursteenvindplaatsen van jager-verzamelaars uit het laat-paleolithicum en het mesolithicum liggen veelal op relatief hoog gelegen delen van het dekzandlandschap in de nabijheid van water en bij voorkeur in een gradiëntzone; tussen hoog en laag, op de zuidoostelijke flank van dekzandrugen. Het plangebied ligt aan de noordoostkant van een dekzandrug. Later, in het neolithicum wanneer een sedentair bestaan in de plaats komt van een nomadisch levenswijze, verkiest men vooral de hoogste delen van het dekzandlandschap. Met name op de top of de hogere delen van flanken werden bewoond. Het plangebied ligt echter meer op het lagere deel van de flank. Dit deel werd gebruikt voor andere activiteiten zoals beweiding van het vee.

In de late middeleeuwen en de nieuwe tijd zijn de nederzettingen met name gesticht langs doorgangswegen, op kruispunten van wegen en aan de overgangen van rivieren.

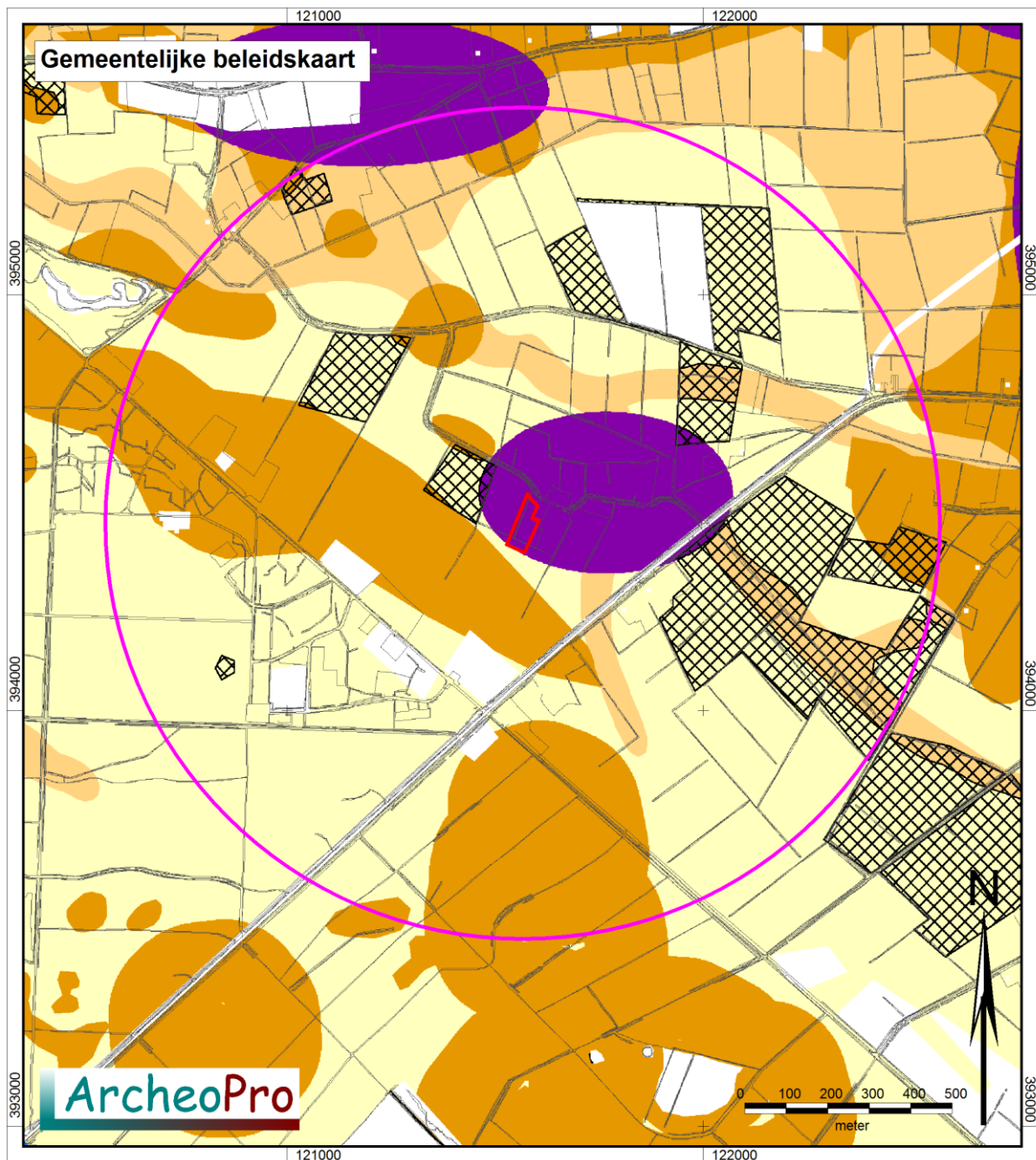
Volgens de archeologische beleidskaart van de gemeente (zie figuur 10) ligt het plangebied voor wat betreft resten uit de prehistorie in een zone waarvoor een lage archeologische verwachting geldt (de lichtgele kleur). Voor resten uit deze perioden is een hoge verwachting toegekend voor de terrasafzettingen direct ten zuiden van het plangebied. Het plangebied valt op deze kaart echter wel binnen de directe omgeving van de oude kern van Langereit. Dit betekent dat hier een hoge verwachting geldt voor resten uit de (late) middeleeuwen en de nieuwe tijd.

Volgens het archeologisch informatiesysteem Archis, liggen geen bekende vindplaatsen binnen het onderzoeksgebied. Evenmin liggen hier eerder onderzochte terreinen. Buiten het onderzoeksgebied, ligt op 1,2 kilometer ten zuidoosten van het plangebied de waarneming 46813. Deze betreft een oude melding van een niet nader gedateerde vuursteenvindplaats.



Figuur 9: Kaart met Archis-gegevens met daarop een cirkel met een straal van één kilometer rond het plangebied die de buitengrens van het onderzoeksgebied aangeeft.

De cultuurhistorische waardekaart van de gemeente Gilze en Rijen toont binnen het onderzoeksgebied alleen een aantal militaire objecten op geruime afstand ten zuidwesten van het plangebied. In of nabij het plangebied zelf toont deze kaart geen bijzonderheden.



Figuur 10a: Uitsnede uit de gemeentelijke beleidskaart

Legenda

Figuur 10b: Legenda van de gemeentelijke beleidskaart

2.4 Historie

Langereit vormt één van de buurtschappen rond Gilze, dat al in de twaalfde eeuw bestond en daarmee één van de oudste kernen in de Baronie van Breda vormt. Ten westen van Gilze lagen van noord naar zuid de buurtschappen: Verhoven, De Biestraat, Brakken, De Horst en Bolberg. Langereit lag hier min of meer geïsoleerd ten westen van; tussen deze reeks van buurtschappen en de Langereitsche heide.

Volgens de kaart van de historische landschappen en historische relictten (zie figuur 11) ligt het plangebied aan de rand van de oude kern van Langereit in oud akkerland.

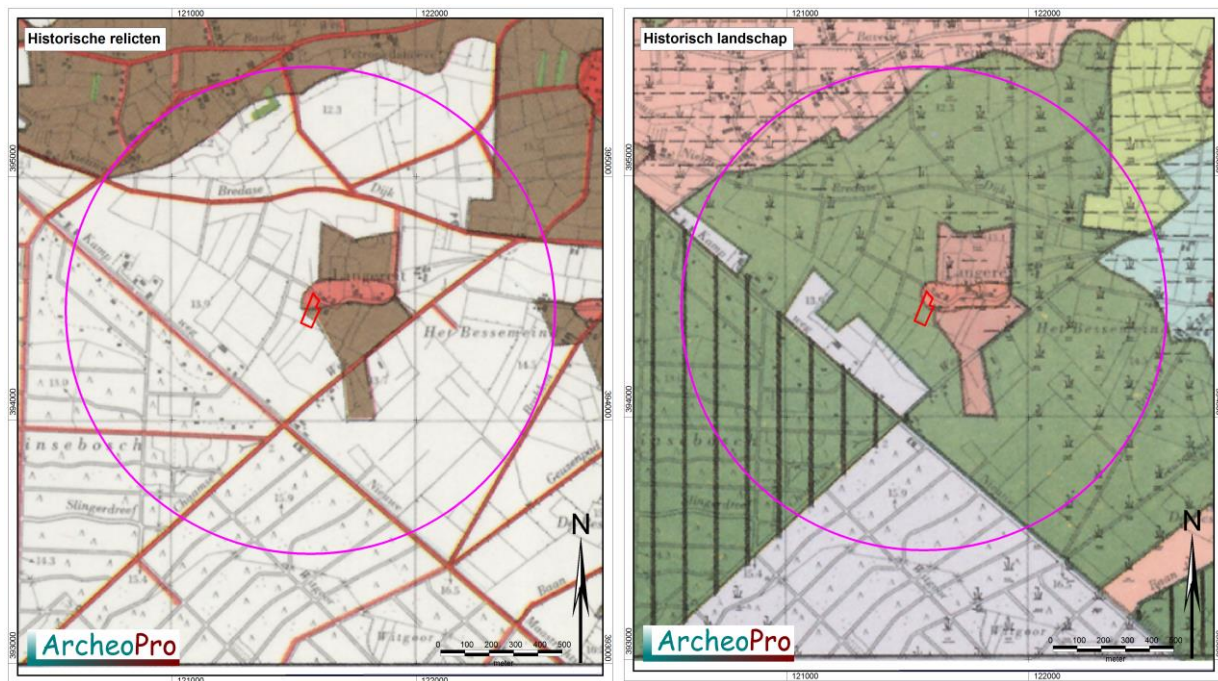
- Er dient controlebaar gebruik gemaakt te worden van gebiedsspecialistische standaard literatuur. (KNA 3.3 LS04). In het geval van de gemeente Gilze en Rijen is dit iig de toelichting op de gemeentelijke archeologiekarta: Berkvens, R., J. Bosman en K.A.H.W. Leenders, 2010: *Gilze en Rijen, van onderaf bekeken. Toelichting op de archeologiekarta, gemeente Gilze en Rijen*.

Op het huidige grondgebied van de gemeente Gilze en Rijen bevonden zich in de Late Middeleeuwen, naast Gilze en Rijen nog verschillende andere gehuchten en oude hoeves. Van de 30 bekende gehuchten worden negentien al in bronnen voor 1500 genoemd. De vroegste bron met topografische gegevens over geheel Gilze is het cijsboek uit 1456. Hieronder volgt een overzicht van de gehuchten die voor 1500 al genoemd worden.⁸¹ Wanneer hieronder vermeld wordt dat een naam of plek in 1456 voor het eerst genoemd wordt, betekent dat dus meestal dat het object bij de eerste gelegenheid ook daadwerkelijk genoemd wordt. Het kan dan al lang of kort bestaan, dat is onbekend.

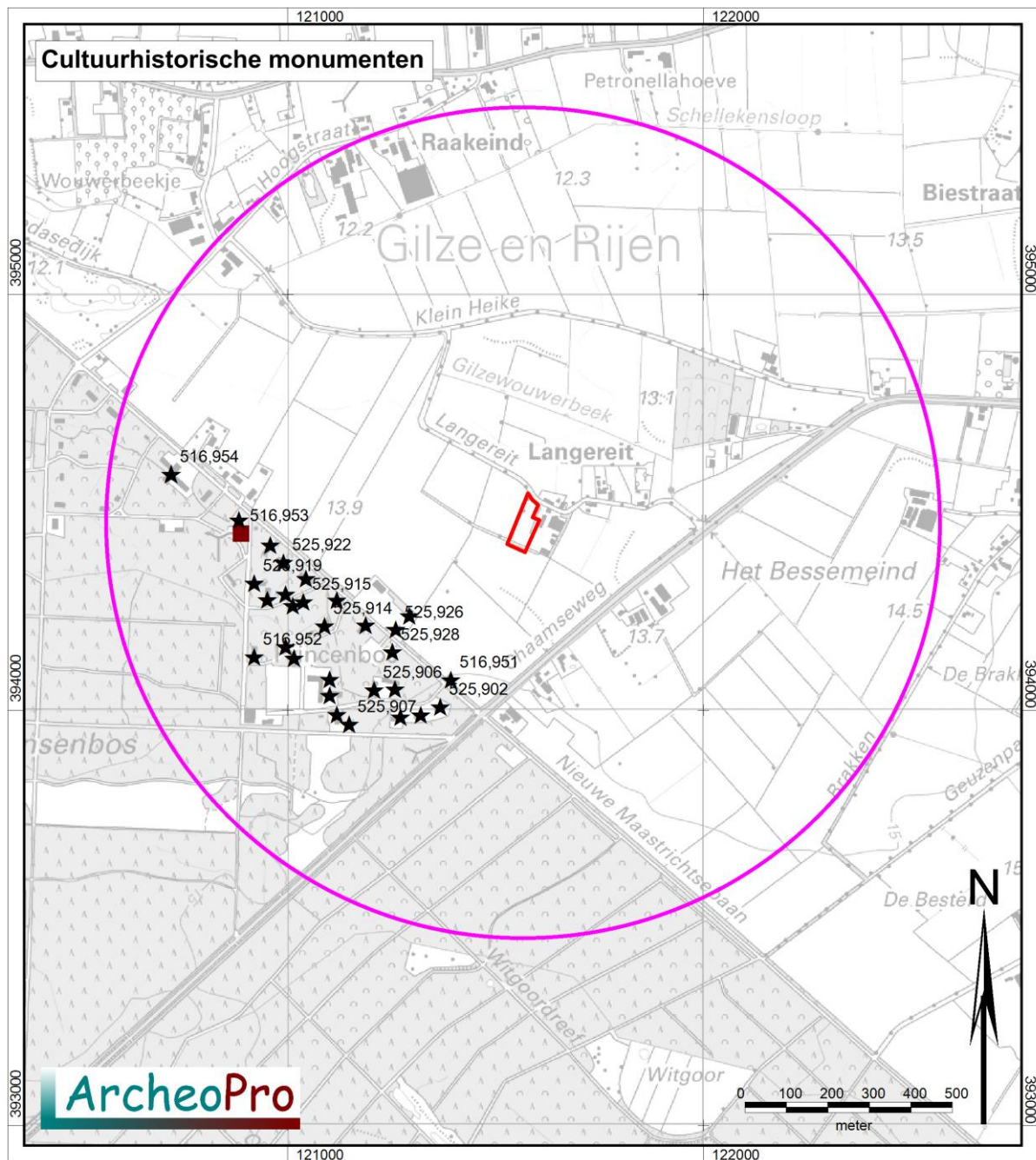
naam eerste vermelding aard

Gilze en Rijen 1013 Dorpsgemeenschap, dorpsheerlijkheid en parochie
 Hulten 1294 Ruime wegendriehoek met boerderijen
 Biestraat 1297 Groep boerderijen aan een min of meer driehoekig plein
 Molenschot 1299 Rond een kapel geconcentreerd gehucht
 Kerkhoven 1333. Gemeenschap en Kerkhof
 Verhoven 1333 Gehucht verspreide boerderijen
 Haansberg, Hoge 1340 Gehucht van enkele boerderijen op het hoog plateau
 Lange Reit 1345 Klein gehuchtje
 Nerhoven 1392 Uitgestrekt gehucht
 Rijen 1404 Straatdorp met kapel, thans een groot dorp
 Valkenberg 1422 Oud landgoed Valkenberg, groeide uit tot gehucht
 Cochem 1422 verdwenen gehucht in het centrum van Gilze
 Aalstraat 1456. Groepje van een zestal boerderijen
 Aard, Hoge 1456 Klein groepje boerderijen
 Aard, Lage 1456 Gehucht van enkele boerderijen
 Heikant (Rijen) 1456 Straat met boerderijen even ten westen van Rijen
 Laareind 1425 Straatgehucht
 Raakeind 1456 Gehucht van verspreide boerderijen
 Reeseind 1456 Mogelijk een uitloper van die nederzetting
 Vossenbergh, Hoge 1456 Gehucht

Tabel 3: Overzicht van gehuchten en oude hoeves, met hun eerste vermelding.



Figuur 11: Uitsnede uit de kaart met historische landschapselementen/Historische relictien Oost Brabant (Naar de Bont, 1993)



Type rijksmonument

▲ Archeologie

▲ Bouwkunst

▲ Bouwkunst; boerderij (-deel)

■ Bouwkunst; gebouw, overig

+ Bouwkunst; graf, begraafplaats

■ Bouwkunst; kasteel, buitenplaats

+ Bouwkunst; kerkelijk gebouw

★ Bouwkunst; militair object

X Bouwkunst; molen

■ Bouwkunst; nijverheid, industrie

■ Bouwkunst; overig

● Bouwkunst; tuin, park, landgoed

● Bouwkunst; weg-/waterwerk

■ Bouwkunst; woonhuis

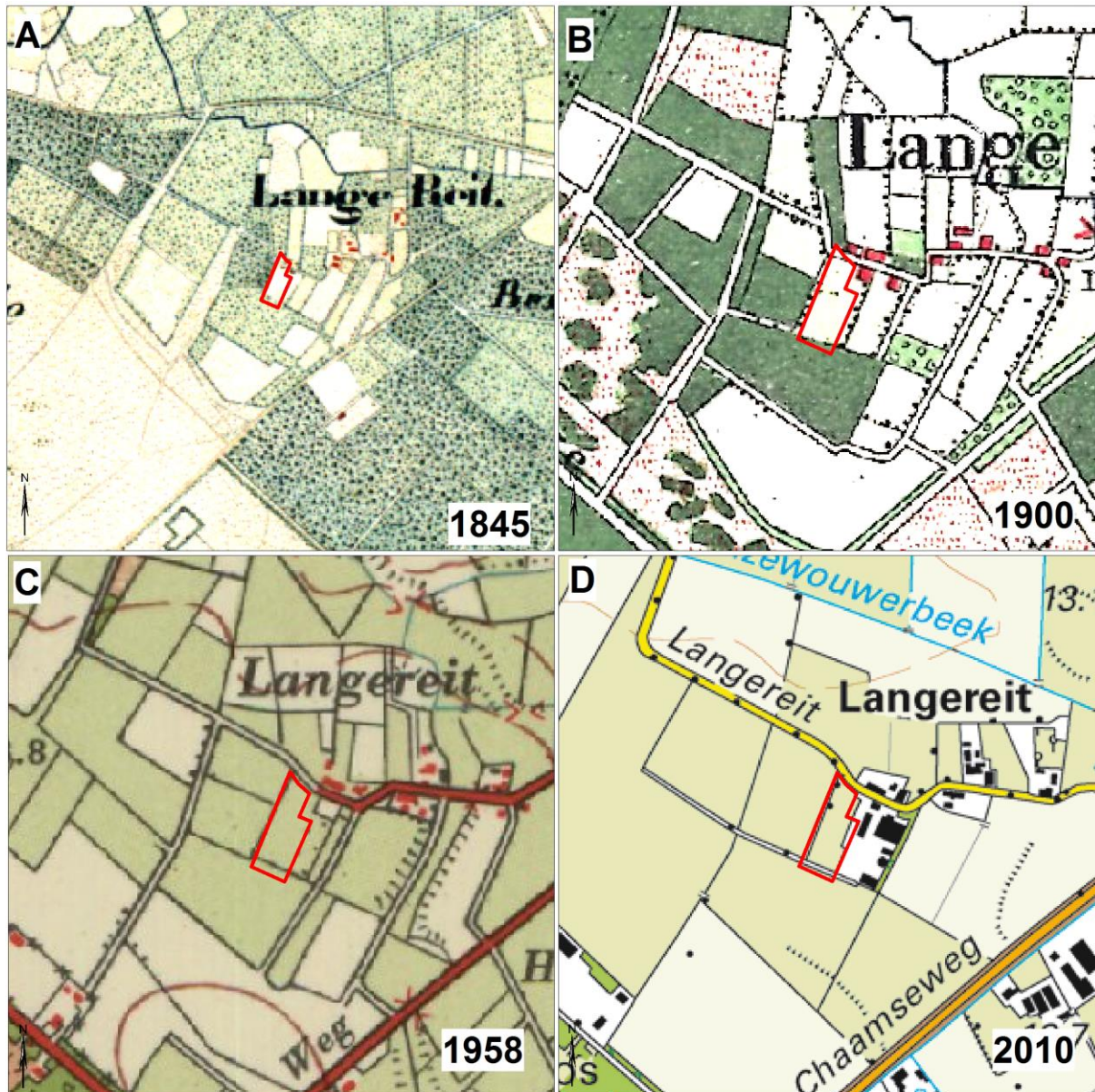
Figuur 12: Uitsnede uit de kaart cultuurhistorische monumenten

De kadasterkaart uit 1832 toont dat het plangebied destijds binnen de percelen 72 en 104 lag. Uit de aanwijzende tafels blijkt dat deze in eigendom waren bij Schellekens en Vrancken en in gebruik waren als hakhout en heide.



Figuur 13: Uitsnede uit de kadastrale kaart uit 1832

Figuur 14 toont achtereenvolgens topografische kaarten van het onderzoeksgebied uit 1845, 1900, 1958 en 2010. Op de kaart uit 1845 is te zien dat het plangebied destijds nog volledig los lag van de bebouwing van Langereit en dat de weg die de boerderijen van Langereit bereikbaar maakte, nog niet tot aan het plangebied doorliep. De dichtstbijzijnde bebouwing lag destijds ongeveer honderd meter ten oosten van het plangebied. In de tweede helft van de negentiende eeuw is de bebouwing van Langereit sterk naar het westen uitgebreid tot pal ten noordoosten van het plangebied. Het plangebied zelf is echter altijd onbebouwd gebleven.



Figuur 14: Uitsneden uit de topografische kaarten uit achtereenvolgens: 1845, 1900, 1958 en 2010.

2.5 Gespecificeerd archeologisch verwachtingsmodel

Specifieke ligging (locatie)

Het plangebied ligt op een relatief laag gelegen deel van het dekzandlandschap, pal naast aanmerkelijk hoger gelegen delen hiervan. In de eerste helft van de negentiende eeuw lag het plangebied nog ongeveer honderd meter ten westen van de meest nabije bebouwing van Langereit.

Verwachte perioden (datering)

Op het dekzandlandschap vindt al bewoning plaats vanaf het laat- paleolithicum. Gezien de ligging van het plangebied op een relatief laag gelegen terreindeel, direct naast aanmerkelijk hoger gelegen terreindelen, geldt echter slechts een lage archeologische verwachting voor resten van nederzettingen en grafvelden uit deze periode. Hoewel het plangebied in het verleden in gebruik was als hakhout, heide en akker, geldt gezien de nabijheid van de historische bebouwing van Langereit, toch een middelhoge verwachting voor resten uit de late middeleeuwen en de nieuwe tijd.

Uiterlijke kenmerken en complextypen

Nederzettingsresten uit het paleolithicum en het mesolithicum kunnen zowel bestaan uit basisnederzettingen met een oppervlakte tussen 200 en 1.000 m² als uit kleine tijdelijke kampementjes met zeer geringe afmetingen die nauwelijks meer zijn dan de neerslag van een enkele (jacht)activiteit of een kortstondig kamp. De omvang hiervan kan beperkt zijn tot enkele (tientallen) vierkante meters. Nederzettingsresten uit de perioden vanaf het neolithicum tot en met de middeleeuwen kunnen voorkomen als concentraties van vondstmateriaal (aardewerk, bouwsteen, natuursteen) of als vullingen van afvalkuilen, paalkuilen, waterputten, e.d. Hoewel de aanwezigheid van dergelijke resten, gezien de relatief lage ligging van het plangebied, niet voor de hand ligt, zullen deze, indien aanwezig, direct onder de bouwvoor liggen. Uit de late middeleeuwen en de nieuwe tijd kunnen resten van huisplaatsen en bijgebouwen aanwezig zijn evenals resten van bijbehorende sporen zoals waterputten en perceelsgrenzen.

Mogelijke verstoringen

Door het gebruik als akker zal tenminste oppervlakkige bodemverstoring zijn opgetreden. In de nabijheid verrichte bouwactiviteiten aan het einde van de twintigste eeuw, kunnen plaatselijk tot aanzienlijke bodemverstoring hebben geleid.

2.6 Onderzoeksstrategie

Tijdens het veldwerk moet allereerst worden vastgesteld hoe de bodem is opgebouwd, in hoeverre deze intact is en of hierin archeologische indicatoren aanwezig (kunnen) zijn.

Om de bodemopbouw zo exact mogelijk te kunnen bestuderen kan het beste gebruik gemaakt worden van een guts.

Indien blijkt dat de huidige groundbewatering tot in de natuurlijke bodem reikt en een goede vondstzichtbaarheid heerst, is een oppervlaktekartering het meest geschikt voor het opsporen van archeologische indicatoren.

Indien een oppervlaktekartering niet mogelijk is of in onvoldoende mate effectief zal zijn, wordt nageboord met een edelmanboor met een diameter van 15 cm. Het hiermee opgeboorde materiaal wordt gezeefd op een zeef met een maaswijdte van vier millimeter.

Binnen het plangebied zijn negen boorpunten verdeeld over een zo gelijkmatig mogelijk netwerk. Hierdoor is binnen het plangebied een boordichtheid bereikt van ruim twintig boringen per hectare. Een dergelijke boordichtheid voldoet volgens de Leidraad inventariserend veldonderzoek; Deel: karterend booronderzoek (SIKB, 2006), als brede zoekoptie om vindplaatsen uit alle perioden, in zand op te sporen.

Zelfs met de door ArcheoPro gehanteerde hoge boordichtheid is op basis van booronderzoek nooit te garanderen dat alle typen archeologische resten kunnen worden opgespoord. De kans op het aantreffen van grondsporen is bijvoorbeeld aanmerkelijk groter indien een proefsleuvenonderzoek wordt uitgevoerd. Een dergelijke aanpak zou echter in dit stadium van het onderzoek een te zwaar middel vormen.

Van alle boorpunten wordt de NAP-hoogte bepaald door middel van het AHN en de waterpas.

3 Veldonderzoek

3.1 Verrichte werkzaamheden

- Positie boringen: regelmatige verdeling over het plangebied, zie figuur 18.
- Gebruikt boormateriaal: Zandguts met een diameter van 2 cm en edelmanboor met een diameter van 15 cm.
- Totaal aantal boringen: Negen
- Boorgrid: 20x25 m
- Boordichtheid: Ruim twintig boringen per hectare
- Geboorde diepte: 0,8 –1,0 m –Mv
- Inmeten boorlocaties: GPS, meetlint en waterpas
- Boorbeschrijving: Archeologische Standaard Boorbeschrijving (ASB 5.2)
- Inspectie bodemontsluitingen en/of oppervlaktekartering: In verband met de begroeiing van het plangebied was geen oppervlaktekartering mogelijk. Evenmin waren bodemontsluitingen aanwezig die geïnspecteerd konden worden op de aanwezigheid van archeologische indicatoren.

3.2 Resultaten booronderzoek

De boringen zijn gezet in twee noord-zuid gerichte boorraaien van respectievelijk vijf en vier boringen. De ligging van de boorpunten is weergegeven op de boorpuntenkaart. De resultaten van het booronderzoek zijn opgesomd in Bijlage 1.

Bovenin de boringen is een zandpakket aangetroffen dat bestaat uit humusrijk zand met daarin brokken schoon zand. De dikte van deze moderne bouwvoor loopt uiteen van 35 centimeter in boring 1 tot 65 centimeter in boring 7. Hieronder is in de boringen 2, 5 en 6 een ongeveer tien centimeter dik zandpakket aangetroffen dat bestaat uit schoon zand met daarin brokken humusrijk zand (zie figuur 15).



Figuur 15: Foto met het met brokken humusrijk zand vermengde schone zand (uiterst rechts) zoals dat in de boringen 2, 5 en 6 onder de moderne bouwvoor (links en midden) is aangetroffen.

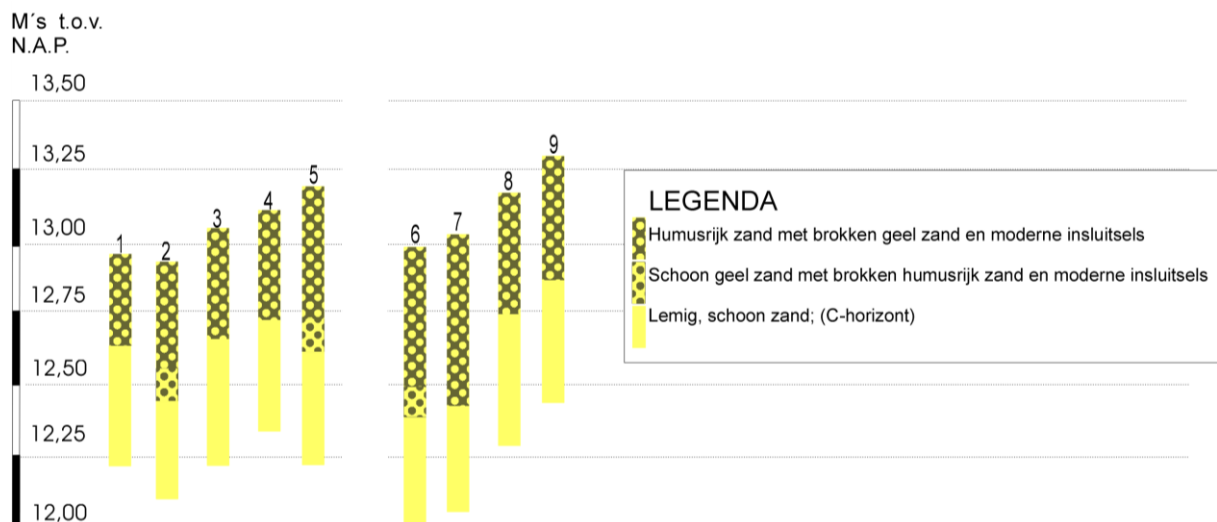
Onder de vergraven toplagen is direct het lichtgeel-grijze zand van de C-horizont aangetroffen. Dit zand is al vanaf een diepte ongeveer een decimeter beneden de bouwvoor, grijs. Hieruit blijkt dat het plangebied van nature slecht ontwaterd is waardoor nooit tot grotere diepte oxidatie optrad.

In geen van de boringen zijn intacte podzolhorizonten aangetroffen. Vanaf 35 cm (boring 1) tot 65 centimeter (boringen 5, 6 en 7) is nog slechts het schone geelgrijze zand van de C-horizont aanwezig.

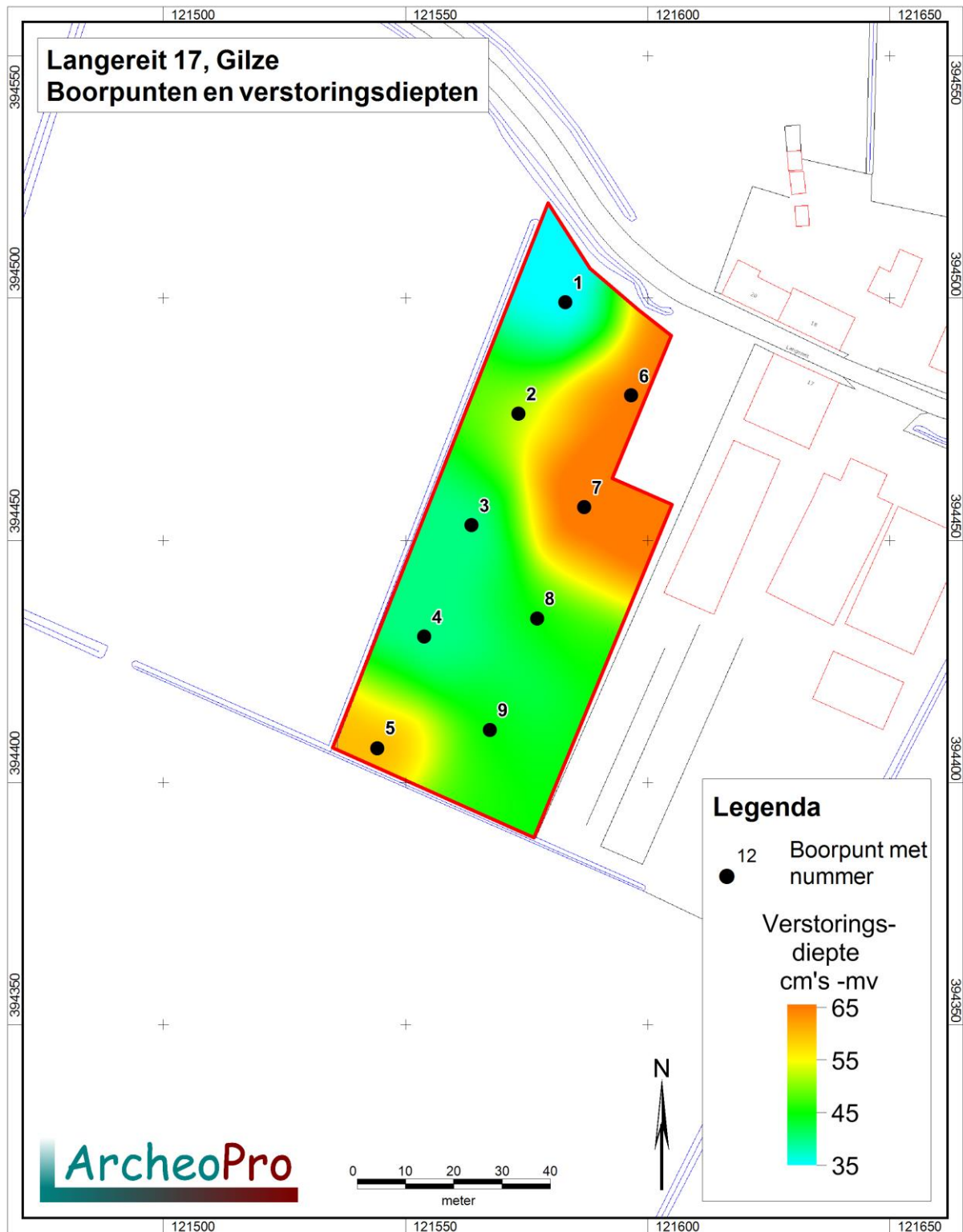
Op alle boorpunten is nageboord met een edelmanboor met een diameter van vijftien centimeter. Ondanks het zeven van het hiermee opgeboorde zand zijn in geen van de boringen archeologische indicatoren aangetroffen. Het zeefresidu bestond slechts uit een enkele grindkorrel (zie figuur 16).



Figuur 16: Foto van grindkorrels zoals deze zijn aangetroffen tijdens et zeven van het opgeboorde zand.



Figuur 17: Boorprofielen



Figuur 18: Boorpunten met verstoringsdiepten.

4 Conclusies en aanbevelingen (beleidsadvies)

Volgens het gespecificeerd archeologisch verwachtingsmodel geldt voor het plangebied gezien de ligging op een relatief laag gelegen deel van het dekzandlandschap, direct naast een aanmerkelijk hoger gelegen deel hiervan, slechts een lage verwachting voor bewoningsresten uit het paleolithicum tot en met de vroege middeleeuwen. Hoewel het plangebied in het verleden in gebruik was als bos en akker, geldt gezien de nabijheid van de historische bebouwing van Langereit, een middelhoge verwachting voor resten uit de late middeleeuwen en de nieuwe tijd.

Om de kans op het aantreffen van archeologische indicatoren zo groot mogelijk te maken zijn binnen het plangebied negen boringen gezet met behulp van een zandguts en een megaboer.

Uit het booronderzoek blijkt dat de bodem binnen het plangebied uit sterk verstoorde toplagen bestaat waarvan de totale dikte uiteenloopt van 35 tot 65 centimeter. Onder de verstoorde toplagen is direct het schone geelgrijze zand van de C-horizont aangetroffen. Uit de ondiepe overgang naar grijs zand, blijkt de bodem binnen het plangebied altijd tamelijk slecht ontwaterd is geweest. Dit stemt overeen met de ligging van het plangebied op een relatief laag gelegen terreindeel, direct naast aanmerkelijk hoger gelegen terreindelen.

Ondanks het naboren met een megaboer en het zeven van het hiermee opgeboorde zand, zijn binnen het plangebied geen archeologische indicatoren aangetroffen. In verband hiermee, alsmede in verband met de door de slechte ontwateringsomstandigheden van nature slechte bewoningsomstandigheden binnen het plangebied, geven de resultaten van het onderzoek geen aanleiding om archeologisch vervolgonderzoek te adviseren. Evenmin geven de resultaten van het onderzoek aanleiding om het KNA-onderdeel *Waardestelling*, in dit rapport nader uit te werken.

In alle gevallen geldt dat indien archeologische materialen en/of sporen aangetroffen worden, deze gemeld dienen te worden bij de gemeente Gilze en Rijen, conform Monumentenwet 1988, laatste wijziging van 1 september 2007, paragraaf 7, artikel 53 en verder.

Verklarende woordenlijst:

BP: Before Present (present = 1950)

GPS: Global Positioning System

IVO: Inventariserend VeldOnderzoek

NAP: Normaal Amsterdams Peil.

RCE: Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed

SIKB: Stichting Infrastructuur Kwaliteitsborging Bodembeheer

Archeologische tijdschaal

Periode	Datering	
Midden- en Laat Paleolithicum (oude steentijd)	250.000	- 9000
Mesolithicum (midden steentijd)	9000	- 4500
Neolithicum (nieuwe steentijd)	4500	- 2000
Bronstijd	2000	- 800
IJzertijd	800	- 12 v. chr.
Romeinse tijd	12 v chr.	- 500 n. chr.
Vroege middeleeuwen	500	- 1000
Volle middeleeuwen	1000	- 1250
Late middeleeuwen	1250	- 1500
Nieuwe tijd	1500	- heden

Bronnen

Encyclopedie van Noord-Brabant (red. A. van Oirschot, A.C. Jansen en L.S.A. Kroesen; Baarn 1985)

Grote historische Provincie Atlas van Nederland; deel 4 Zuid-Nederland 1838-1857 1:50.000. Topografische dienst Wolters Noordhoff Groningen 1990

Grote historische topografische Provincie Atlas Noord-Brabant; 1905 1:25.000. Nieuwland Tilburg 2006

Grote historische topografische Provincie Atlas Noord-Brabant; 1905 1:25.000. Nieuwland Tilburg 2006

Grote topografische atlas van Nederland 1:50.000 Deel 4 Zuid-Nederland. Topografische dienst. Wolters Noordhoff Groningen 1997

Kadastrale minuut 1830 met aanwijzende tafels, (www.watwaswaar.nl)

Kadaster Topografische Dienst, Top25Raster, Top10Vector, GBKN kaarten, Emmen 2008

Luchtfoto, <http://maps.google.nl>

Provincie Noord-Brabant, Cultuurhistorische waardekaart (<http://www.noord-brabant.nl/CHW>)

Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, IKAW 2 (Indicatieve kaart Archeologische Waarden), Amersfoort.

Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, AMK (Archeologische monumentenkaart), Amersfoort.

Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, ARCHIS II (Archeologisch Informatie Systeem), <http://archis2.archis.nl/>

Rijkswaterstaat, Servicedesk Data, AHN (Actueel Hoogtebestand Nederland), Delft.

Stichting voor Bodemkartering, Bodemkaart van Nederland 1:50.000. Wageningen, 1968.

Stichting voor Bodemkartering: Geomorfologische kaart van Nederland 1:50.000, Staring Centrum, Wageningen, 1989

Stichting voor Bodemkartering, Geologische kaart van Nederland 1:50.000. Wageningen, 1968.

Twaalf provinciën 2007. Atlas van topografische kaarten. Nederland 1955-1965. Uitgeverij twaalf provinciën. Landsmeer.

Literatuur

Berkvens, R., J. Bosman en K.A.H.W. Leenders, 2010: Gilze en Rijen van onderaf bekeken. Toelichting op de archeologiekaart, gemeente Gilze en Rijen.

Bont, Ch de., Cultuurhistorisch onderzoek Oost-Brabant, 1993.

Cate, J. A. M. ten. A. F. van Holst, H. Kleijer en J. Stolp, 1995. Handleiding bodemgeografisch onderzoek; richtlijnen en voorschriften. Deel A: Bodem. Wageningen, DLO-Staring Centrum. Technisch Document 19A.

Cohen, K.M. & E. Stouthamer, 2012. Beknopte toelichting bij het digitaal basisbestand paleogeografie van de Rijn-Maas Delta, Utrecht, 2012.

Es. Van W.A., Sarfatij, H. & P.J. Woltering (red.) 1988. Archeologie in Nederland; De rijkdom van het bodemarchief. Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek. Amersfoort.

Kuiper, M. 2006/2007. Atlas van topografische kaarten Nederland, 1955-1965. Uitgeverij 12 Provinciën, Landsmeer.

Leidraad inventariserend veldonderzoek; Deel: karterend booronderzoek (SIKB, 2006)

Renes, J., West-Brabant, een cultuurhistorisch landschapsonderzoek, Waalre, 1985

Bijlage 1: Boorbeschrijving

Algemene kopgegevens	
Soort boring	BAR
Projectnummer	14-145
Projectnaam	Langereit 17, Gilze
Deelgebied	Nvt
Organisatie	ArcheoPro
OM-nummer	63026
coördinaatsysteem	RD2000
Coördinaatsysteemdatum	ETRS89
Locatiebepaling	GPS en meetlint
Referentievlak	NAP
Bepaling maaiveldhoogte	AHN – Waterpas
Boormethode	Guts en edelman
Boordiameter	3 cm en 15 cm
Opdrachtgever	Van Dun Advies B.V.

Posities van de boringen (boorlocaties)			
Boornummer	XCO	YCO	MA, M's tov NAP
1	121583.0	394499.2	12.96
2	121573.3	394476.2	12.94
3	121563.6	394453.1	13.04
4	121553.8	394430.1	13.12
5	121544.1	394407.1	13.20
6	121596.6	394479.9	12.99
7	121586.8	394456.9	13.03
8	121577.1	394433.8	13.19

Boorbeschrijving volgens ASB 5.2																			
Boor Nr	LDO	Lithologie						Kleur				Overige kenmerken							AIS
		GD	B K	BS	BZ	B G	BH	HK	TK	IK	VL K	CO	PLH	VS	SST	BHN	BI	GI	
1	35	Z					2	BR			GE						ROG		
	50	Z						GE		LI								DEZ	
	80	Z						GR										DEZ	
2	40	Z					2	BR			GE						ROG		
	52	Z					1	GE			BR						VRG		
	60	Z						GE		LI								DEZ	
	85	Z						GR										DEZ	
3	40	Z					2	BR			GE						ROG		
	50	Z						GE		LI								DEZ	
	85	Z						GR										DEZ	
4	40	Z					2	BR			GE						ROG		
	50	Z						GE		LI								DEZ	
	80	Z						GR										DEZ	
5	50	Z					2	BR			GE						ROG		
	60	Z					1	GE			BR						VRG		
	65	Z						GE		LI								DEZ	
	100	Z						GR										DEZ	
6	52	Z					2	BR			GE						ROG		
	65	Z					1	GE			BR						VRG		
	70	Z						GE		LI								DEZ	
	100	Z						GR										DEZ	
7	67	Z					2	BR			GE						ROG		
	70	Z						GE		LI								DEZ	
	90	Z						GR										DEZ	
8	45	Z					2	BR			GE						ROG		
	55	Z						GE		LI								DEZ	
	90	Z						GR										DEZ	

Betekenis van de afkortingen:

LDO – Onderzijde boortraject

Lithologie:

GD – Onverharde sedimenten: G = grind, K = klei, L = leem, V = veen en Z = zand

Bijmengsels: BK = bijmengsel klei, BS = bijmengsel silt, BZ = bijmengsel zand, BG = bijmengsel grind,

BH = bijmengsel humus. Betekenis toegevoegde cijfers: 1 = zwak, 2 = matig, 3 = sterk en 4 = uiterst.

Kleur:

HK = hoofdkleur, BL = blauw, BR = bruin, GE = geel, GN = groen, GR = grijs, OL = olijf, OR = oranje,

PA = paars, RO = rood, RZ = roze, WI = wit, ZW = zwart.

TK = Tweede kleur (kleurafkortingen als boven).

IK = Intensiteit kleur: LI = licht en DO = donker

VLK = Vlekken (V): 2^e en 3^e letter is kleurafkorting als boven, 1 = weinig, 2 = matig, 3 = veel

Overige kenmerken:

CO = Consistentie (C): ZSL=zeer slap, SLA=slap, MSL=matig slap, MST=matig stevig, STV=stevig

PLH = plantenresten (PL0 = geen, PL1 = spoor, PL2 = weinig, PL3 = veel)

VS = veensoorten

SST = Sedimentaire structuren

BHN = Bodemhorizont; BHC = C-horizont

BI = Bodemkundige interpretaties; BOV = bouwvoor , ROG = rommelig, VRG = vergraven

GI = Geologische interpretaties; DEZ = dekzand

AIS = Archeologische indicatoren